

Slovenská vokálna pedagogika v kontexte vývoja hudobnej kultúry po roku 1918

MARTA POLOHOVÁ

Štúdia je súčasťou riešenia projektu MŠ SR KEGA 032PU-4/2011.

Summary

Contribution deals with musical activities in Slovakia at the beginning of 20. century also ligned with slovakian vocal pedagogy development. Author of contribution is introducing first generation of vocal pedagogy persons in Slovakia and mapping their study period, active concert, opera and pedagogy activity.

Slovenská vokálna pedagogika je vo svete známa prostredníctvom speváckych osobností ako: Edita Grúberová, Lucia Popp, Peter Dvorský, Gabriela Beňačková, Peter Mikuláš, Ľubica Orgonášová, Dalibor Jenis, Pavol Bršlík, Ľubica Vargicová, Adriana Kučerová, Otokar Klein, Gustáv Beláček, ktoré pôsobili a pôsobia v prestížnych svetových operných domoch a na koncertných pódioch. Pri kultivovaní ich speváckeho prejavu a ich umeleckom raste stáli najvýraznejšie osobnosti slovenskej vokálnej pedagogiky.

O začiatkoch formovania slovenskej vokálnej pedagogiky a slovenského vokálneho umenia môžeme hovoriť až po vzniku Československej republiky v roku 1918 a ich vývoj bol úzko spojený s celkovou kultúrospoločenskou situáciou. Hudobné aktivity na Slovensku na začiatku 20. storočia odrážali nacionálnu diferenciáciu v centrách hudobného života i skutočnosť, že v porovnaní s inými okolitými štátmi stupeň vyspelosti a profesionálnej úrovne týchto aktivít nebol adekvátny väčším európskym kultúram. Slovenská hudobná kultúra začínala svoj život v novej republike bez jedinej vlastnej profesionálnej inštitúcie. Dôležitú úlohu v týchto vývojových aktivitách v oblasti vo-

kálneho umenia a vokálnej pedagogiky na Slovensku zohrali českí hudobníci – dirigenti, nástrojoví hráči, speváci a hudobní pedagógovia. Z početných mien spomeňme dirigentov *Milana Zunu*, *Oskara Nedbala*, jeho synovca *Karla Nedbala*, *Josefa Vincourea*, režiséra *Bohuša Vilíma*, spevákov *Zdenka Ruth-Markova*, *Zdenka Knittla*, *Josefa Peršla*, *Máriu Peršlovú* a i., ktorí stáli pri zrode opery Slovenského národného divadla v Bratislave. Profesionálny operný súbor sa formoval z členov divadelnej spoločnosti – *Divadlo sdružených měst východočeských*, vedenej riaditeľom *Bedřichom Jeřábkom*. Opera SND začala svoju činnosť v roku 1920 operou Bedřicha Smetanu *Hu-bička*¹. Od toho istého roku sa datuje aj vznik ochotníckeho orchestrálneho združenia Slovenskej filharmónie, ktorej podstatnú časť tvorili českí hudobníci.²

Obdobie rokov 1918–1938 je obdobím dynamického rozvoja slovenskej kultúry a vzdelanosti. Koncertný život vmedzivojnovom Slovensku sa rozvíjal do pozoruhodných rozmerov. Rozšírené možnosti pre účinkovanie priviedli do krajiny viacerých renomovaných zahraničných umelcov. Z množstva hosťujúcich spevákov spomeňme *Emmu Destinnovú*

(1923, 1925), *Karla Buriana* (1920), *Otakara Mařáka* (od r. 1921 viackrát), *Kristínu Morfovú* (1920–1935), *Adu Sariovú* (od r. 1928 niekoľko rokov po sebe) a *Fiodora Šalapina* (1934).³ Z operných súborov to boli *viedenská Volksoper*, *milánska La Scala* (1933 Verdiho Rigoletto, 1934 Rossiniho Barbier zo Seville), *parížska Opera comique*, *Nové nemecké divadlo z Prahy*, operný súbor z *Budapešti* a ďalšie. Účinkovanie významných operných spoločností v opere SND Bratislava pod taktovkou výnimočných dirigentských osobností (Richard Strauss, Pietro Mascagni, Oskar Nedbal, Karel Nedbal, a i.) *formovali slovenských vokálnych pedagógov a ich estetické názory na ideálny vokálny prejav*.

Prvá etapa vývoja slovenskej vokálnej pedagogiky bola spojená s mnohými ťažkosťami a prekážkami. Nebolo tu tradície, o ktorú by sa bolo možné oprieť a na nej ďalej budovať, ani možnosti zrovnávania s inými školami u nás. V prvej polovici 20. storočia sa tak slovenská spevácka škola formovala vplyvom viacerých speváckych škôl, ktoré sem prenikli cez pedagogické osobnosti pôsobiace na Slovensku a cez ich žiakov. Prostredníctvom skúseností iných národných škôl si slovenská škola hľadala svoju cestu k vokálnej interpretácii v národnom jazyku. Nemôžeme však opomenúť fakt, že po prvej svetovej vojne sa v speváckej technike na Slovensku uprednostňovala tvorba tónov založená na fonetike cudzích jazykov (j. taliansky, nemecký, český), čo súviselo najmä so speváckym školením jednotlivých vokálnych pedagógov v rôznych častiach Európy. Musíme si tiež uvedomiť, že kým niektoré mestá Európy sa už mohli popýšiť vynikajúcou úrovňou svojich konzervatórií, na Slovensku sa len zakladala prvá „Hudobná škola pre Slovensko“ (HŠS) v roku 1919, čo položilo základy *profesionalizácie slovenského hudobného školstva*.

Prvými pedagógmi v Hudobnej škole pre Slovensko v Bratislave boli väčšinou Česi alebo slovenskí umelci pôsobiaci v zahraničí. Prvou učiteľkou spevu bola *Marie Hloušková* (nar. 2. 1. 1895 v Čáslavy, † 29. 6. 1940 v Brne) česká speváčka, od r. 1920 altistka

bratislavskej opery. Spev študovala u Nadeždy Nedbalovej a Egona Fuchsa v Prahe. Na škole pôsobila krátko – do roku 1921. Pred prácou pedagóga dala prednosť sólistickej dráhe v brnenskej opere.

Zakladajúcou osobnosťou vokálnej pedagogiky na Slovensku bol český výkonný huslista, skladateľ, spevák a pedagóg *Jozef Egem* (bas, 18. 11. 1874 Kladno–17. 8. 1939 Praha). Na základe štúdia na Viedenskom konzervatóriu u Augusta Ifferta v rokoch 1904–1907 si osvojil spevácku techniku *bel canta*,⁴ ktorú sa snažil aplikovať na slovenský jazyk. Vychoval prvú slovenskú spevácku generáciu – *solistov Slovenského národného divadla v Bratislave*.

Prvou slovenskou učiteľkou spevu bola *Darina Žuravlevová* (soprán, 10. 10. 1906 Stará Turá–17. 3. 1988 Bratislava). Prostredníctvom svojej profesorky Márie Fleischerovej preniesla na Slovensko prvky francúzskej speváckej školy (hlboké postavenie hrtanu, krytie tónu, ...). Ako *prvá slovenská koncertná speváčka* propagovala slovenskú piesňovú tvorbu na koncertných pódioch, v rozhlase, a to nielen doma, ale aj v zahraničí (Poľsko, Rakúsko, Maďarsko). V rokoch 1930–1951 *premiérovala* takmer všetky diela slovenských skladateľov tohto obdobia napísané pre soprán. Veľkým prínosom v odbore speváckej literatúry boli jej *preklady umelých piesňových cyklov a árií z nemčiny, taliančiny, ruštiny a češtiny do slovenského jazyka*.

Svedectvom úspešnej práce D. Žuravleovej je vyše 60 absolventov, z ktorých mnohí sa uplatnili ako poprední operní speváci. Početná teoreticko-publikačná činnosť *ju stavia do polohy zakladateľky slovenskej vokálnej školy*.

Dlhoročný popredný člen opery SND *Arnold Flögl* (bas, 10. 7. 1885 Kroměříž–20. 11. 1950 Bratislava) dopĺňa mozaiku slovenského interpretačného umenia nielen ako vokálny pedagóg, no predovšetkým ako *komplexná javisková osobnosť*. Spev študoval u bratov *Emila a Karla Buriana v Prahe*. Slovenskú hudobnú kultúru pomáhal budovať ako zaniatený interpret slovenských ľudových piesní a tiež prostredníctvom postáv

v slovenských operných dielach.⁵ Eugen Suchoň napísal pre neho úlohu Štelinu v opere Krútnava, ktorú však pre chorobu spevák už spievať nemohol. Jeho výnimočné kvality ocenil i *Fiodor Šaľapin* pri spoluúčinkovaní v Bratislave.

Flöglovo spevácke a herecké majstrovstvo vysoko hodnotí *Štefan Hoza* vo svojej knihe *Ja svoje srdce dám*, v ktorej píše:

*„Bola to osobnosť plná životného realizmu v ktorejkoľvek úlohe. Vedel veľmi sugestívne pôsobiť nielen na svojich kolegov, ale najmä na obecnosť. Jeho po všetkých stránkach rázovité postavy horeli zvláštnym ohňom zápalu, napomáhaným najmä vynikajúcim gestom rúk, leskom očí a výrazom tváre. Flögl bol vo svojom výraze až kruto pravdivý a tak dopovedal to, čo nemohol slovami, alebo spevom.“*⁶

Významný kritik a znalec vokálneho umenia na Slovensku *Jaroslav Blaho* pri storočnici A. Flögla napísal o ňom ako o jednej z najväčších osobností slovenskej opernej histórie.⁷ *Anna Korínska* (soprán, 14. 3. 1899 Ľvov–2. 5. 1976 Bratislava) celým svojím životom a oddanou prácou vokálneho pedagóga s citlivým prístupom k svojim žiakom je považovaná za *zakladateľku slovenskej vokálnej školy*. Najhmatateľnejším dôkazom jej pedagogického majstrovstva je počet jej absolventov, ktorý dosahuje číslo 200. A. Korínska študovala spev u viacerých pedagógov: v Košiciach u bývalej záhrebskej speváčky Márie Pohlovej, v Budapešti u Gejzu Lászlóa a Erzsi Gervayovej a vo Viedni u Theodora Lierhammera a Käthe Rantzauovej. Vo svojich vyučovacích princípoch tak skĺbila poznatky maďarskej a viedenskej školy s talianskym bel cantom. Ešte pred nástupom na pedagogickú dráhu sa s úspechom venovala koncertnej činnosti na Slovensku, v Rakúsku a Maďarsku. Kladné kritiky v dobovej tlači vysoko hodnotili jej spevácke kvality. Za zmienku tiež stojí skutočnosť, že už v druhej polovici 30. rokov bola zasvätenou interpretkou diel Richarda Straussa, Zoltána Kodályho a Bélu Bartóka.

Ohlasy v dobovej tlači na aktívnu spevácku činnosť našej *prvej generácie vokálnych*

pedagógov a ich pôsobenie vo viacerých európskych operných centrách (Viedeň, Budapešť, Brno, Mannheim, Riga, Bern, Lugano, Bazilej, Záhreb, Drážďany, Barcelona, Waršava, Praha, Krakov), sú dôkazom ich vokálneho majstrovstva i multikulturných prienikov. Formovalo ich prostredie operných scén, na ktorých dlhé roky pôsobili, vynikajúce dirigentské i režisérské osobnosti a tiež ich výnimoční spevácki kolegovia. Otvorenosť celoeurópskemu opernému daniu, najmä vždy kvalitnému obsadeniu viedenskej opery, kde sa prezentovali väčšinou interpreti odchovaní „belcantovou“ speváckou školou, zohralo významnú úlohu pri budovaní vokálnej pedagogiky na Slovensku. Týka sa to predovšetkým obdobia do roku 1938, kedy aj vďaka mnohonárodnostnému zloženiu Bratislavy vládol v tomto meste čulý hudobný ruch za účasti vynikajúcich hosťujúcich ansámblov, komorných zoskupení i výrazných operných sólistov.

Pri komplexnom hodnotení vývoja prvej etapy slovenskej vokálnej pedagogiky musíme konštatovať zaujímavý fakt, že až na D. Žuravlevovú našu spevácku školu vlastne neformovali slovenskí pedagógovia.

Vokálna pedagogika na Slovensku má už za sebou vyše 90-ročnú históriu. Keďže pri svojom konštituovaní nemala z čoho vychádzať, ani na čo nadviazať, musela sa oprieť o skúsenosti iných vokálnych škôl. Skĺbením základných princípov najmä talianskej a nemeckej speváckej školy v prepojení na slovenskú ortofóniu a ortoepiu sa rodila *slovenská spevácka škola*, ktorá v podstate rešpektovala taliansky „belcantový“ princíp *spievania*: ľahko, voľne, na dychu tvorený tón s dostatočnou hlavovou rezonanciou. Hoci sa nedá akceptovať existencia slovenskej speváckej školy v zmysle hlasovej techniky, dá sa hovoriť už o určitej tradícii, ktorá tu vznikla vďaka *výrazným speváckym a pedagogickým osobnostiam*. V postavách, ktoré stvárňali vo svojej celoživotnej umeleckej i pedagogickej činnosti, vytvorili nezmazateľnú stopu a zanechali nám krásny umelecký odkaz i svetlú spomienku.

Poznámky

- 1 JURÍK, M.: Hudobné divadlo na Slovensku. In: *Rok slovenskej hudby 1996*. Propagačná publikácia, Bratislava 1995, s. 33–37.
- 2 Teleso zaniklo po mníchovskom rozpade republiky (september 1938), keď väčšina členov musela opustiť Slovensko.
- 3 BLAHO, J.: Hviezdne večery v SND. In: *Hudobný život*, č. 6, 1999a, s. 36–37.
- 4 Belcanto – krásny spev, spevácky štýl, ktorý sa vyvinul v 17. a 18. storočí v Taliansku. Kladie dôraz na krásu tónu, klenutú melódiu s brilantnými ozdobami a výnimočnú technickú vyspelosť. Vyžaduje dokonalú techniku dychu a tvorenie legáta, schopnosť tvoriť široko spevnú melódiu s oduševneným výrazom a prežívaním. Dodnes je považované za vrchol vokálneho umenia.
- 5 Do historických análov bratislavskej opery sa zapísal aj ako *Neiding z Bellovho Kováča Wielanda, bača Mrnčo z Figušovho Detvana, Rosinského Matúš Trenčiansky a prievozník z Holoubkovho Svitanie*.
- 6 HOZA, Š.: *Ja svoje srdce dám (kniha spomienok 2. diel)*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1989, s. 244–249.
- 7 BLAHO, J. 1985. Pri storočníci A. Flögl. In: *Hudobný život*, č. 15, 1985, s. 5.

Literatúra

1. BLAHO, J. 1999a. Hviezdne večery v SND. In: *Hudobný život*, č. 6, 1999, s. 36–37.
2. BLAHO, J. 1986. Hostujúci zahraniční speváci na scéne opery SND v rokoch 1920–1945. In: *Sto rokov nového operného divadla v Bratislave*. Bratislava : Mestský dom kultúry a osvetu, 1986, s. 72–78.
3. BLAHO, J. 1985. Pri storočníci A. Flögl. In: *Hudobný život*, č. 15, 1985, s. 5.
4. HOZA, Š. 1989. *Ja svoje srdce dám. (Kniha spomienok 1. a 2. diel)*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1989. 324 s. ISBN 80-2200-029-9
5. KRČMÉRY-VRTELOVÁ, J. 1975. Zo spomienok na Arnolda Flögla. In: *Večerník*, Bratislava, 11. 7. 1975, s. 7.
6. POLOHOVÁ, M. 2008. Vývoj vokálnej pedagogiky na Slovensku, dizertačná práca, UMB Banská Bystrica, 194 s.
7. ŽURAVLEVOVÁ, D.: *Problémy slovenskej vokálnej pedagogiky*. Nahrávka realizovaná v Bratislavskom rozhlase, 1952.

Résumé

Štúdia sa zaoberá hudobnými aktivitami na Slovensku na začiatku 20. storočia a s tým spojeným formovaním slovenskej vokálnej pedagogiky. Autorka príspevku predstavuje osobnosti prvej generácie vokálnej pedagogiky na Slovensku. Mapuje ich študentské roky, aktívnu koncertnú, opernú i pedagogickú činnosť.

Kľúčové slová: slovenská vokálna pedagogika, spevácke školy, Hudobná škola pre Slovensko, Josef Egem, Darina Žuravlevová, Arnold Flögl, Anna Korínska, belcanto.

Keywords: slovak vocal pedagogy, vocal schools, Musical school for Slovakia, Josef Egem, Darina Žuravlevová, Arnold Flögl, Anna Korínska, belcanto.

PaedDr. Mgr. art. Marta Polohová, PhD. je odbornou asistentkou na Katedre hudby Inštitútu hudobného a výtvarného umenia Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove. Vysokoškolské vzdelanie získala na Hudobnej fakulte Vysokej školy múzických umení v Bratislave, v odbore Hudobné umenie, operný a koncertný spev v roku 1980. VVo svojej vedecko-publikačnej činnosti sa dlhodobo venuje slovenskej vokálnej pedagogike a jej osobnostiam, teoreticko-metodologickým problémom hlasovej výchovy i teoreticko-interpretáčnym špecifikám slovenskej piesňovej tvorby, čo sa odzrkadľuje v jej publikovaných teoretických štúdiách.